

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Агоп Гарабедян

за дисертационния труд на Диана Кареновна Папоян

“Арменският въпрос в руската външна политика края на ХХ –
началото на ХХ в.”

за присъждане на образователната и научна степен “доктор”

Представеният труд е в размер на 371 страници и се състои от Увод, три глави, Заключение, Резюме на получените резултати, Приложения и Библиография. Отделните структурни единици са добре балансирани, а стилът и езикът допринасят за ясното и стегнато изложение на разглежданите проблеми.

В Увода се формулират и обосновават изборът на темата, обектът и предметът на изследването и неговите пространствени и хронологически рамки. Посочват се целите и произтичащите от тях конкретни задачи, които си поставя дисертантът. Следва подробно представяне и критичен анализ на ползваните и впечатляващи с внушителния си брой и разнообразие архивни материали и източници, мемоари на политици и дипломати и научни изследвания.

Същността на руската политика по арменския въпрос, която е главната цел на дисертацията, се разкрива на фона на разрастващата се геноцидна политика на османското правителство и различните инициативи и съпътстващите ги сложни комбинации на Великите сили. За изясняването на всичко това се налага, в определени случаи, изследването да надхвърля рамките на формулираната тема и да проследява както общите насоки на външната политика на силите, така и много често на вътрешната политика на Москва и Цариград и по-специално отношението им към арменците и техните политически организации и църковни институции.

В дисертацията се представят и анализират положенията, отнасящи се до арменците в Санстефанския и Берлинския договори, Майският проект за реформи от 1895 г. и Руско-турското споразумение от 1914 г. за преобразования в шестте арменски вилаета. На фона на формиращите се два военнополитически блока в Европа се разкрива отношението на отделните сили към разискваните идеи за решения и съпътстващите ги политически игри. Дисертантът представя събитията в хронологическа последователност, изтъква множество малко или съвсем непознати на българския читател факти и концепции, полемизира с утвърдени тези и аргументирано, без да натрапва, представя свои констатации и изводи. В тази връзка при проследяването на различните етапи през които преминава развитието на Арменския въпрос, особено значение имат представените действителни мотиви, които определят отношението към него на Турция, Русия, Великобритания и останалите сили.

Приносите на дисертационният труд могат да се систематизират по следния начин: първо цялостно проучване и представяне на Арменския въпрос и третиращите го множество документи в България; второ, опит за преодоляване на минали идеалистични постановки и коректно и безпристрастно третиране на руската, по същество имперска, политика към арменците и аргументирано представяне на взаимозависимостите в нея между Арменския въпрос и този за Черноморските проливи.

С оглед евентуалната публикация на този труд и бъдещата научно-изследователска работа на Д. Папоян ще си позволя да направя и няколко бележки и препоръки, които биха коригирали и прецизирали отделни формулировки и констатации. Смятам, че не е удачно осъществяваната посредством турците и кюрдите геноцидна политика на османската власт да се определя като „конфликт“ между тях и арменците. Мисля, че би било коректно „конфликт“ да се замени с „отношение“ на посочените субекти към арменския народ.

Според мен от коригиране се нуждаят и констатациите, че една от причините за възникването на Арменския въпрос и неговата трагична развръзка са необмислената и непоследователна дейност на арменските ръководители и липсата на единство и разбирателство между тях. Ролята на т.нар. „необмислена ... дейност“ е силно преувеличена, тъй като основното искане на арменците е да се създадат условия за физическото им оцеляване, което се признава от преобладаващата част от съвременниците и изследователите на проблема. Що се отнася до липсата на единство развитието на сръбската, гръцката и българската национални революции са изпълнени с подобни факти, но това не дава основание да се правят такива изводи.

Тези бележки и препоръки нямат за цел да намалят стойността на работата. Напротив, като изследовател на Балканите и с подчертан научен интерес към новата и най-нова история на арменския народ, не мога да скрия задоволството си от представения труд, който адекватно разкрива сложните международни, междудържавни и вътрешнополитически процеси, които съпътстват развитието на Арменския въпрос през разглеждания в дисертацията период. За това си позволявам да заявя категорично, че изследването третира една дисертабилна тема, има завършен вид и е със съответните приноси. Приносният характер се обуславя както от постигнатите конкретни научни резултати, така и от многоаспектността на интерпретациите.

Въз основа на всичко това, препоръчвам на уважаемото жури да присъди на Диана Кареновна Папоян образователната и научна степен “Доктор”.

22 май 2021

Пловдив

Подготвил Становището:.....

(доц.д-р А.Гарабедян)

